

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE ECCLESIA|| TRIVMPHANTE,|| TRIBVS LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

III. Idem Scripturaru[m] testimoniis demonstratur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53909](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53909)

CAPVT III.

*Idem Scripturarum testimoniis demonstra-
tur.*

AM secundo loco Scripturarum testimonia pre-
feremus. Ac PRIMVM sit id, quod legimus in Ec-
clesiastico, cap. II. *Facile est coram Deo in die ob-
itus retribuere vnicuique secundum vias suas.*

DICES, non ait Scriptura in die obitus reddi vnicuique
secundum opera, sed posse reddi, si Deus vellent. At certe illud
facile est, non significat, posset Deus, si vellent, sed reddit Deus,
& facile reddit vnicuique secundum opera sua in die obitus,
alioqui enim, si Deus posset reddere secundum opera, sed non
redderet, frustra hos hoc argumento hortaretur Sapiens ad
benefaciendum. Præterea cum dicat ibidem Spiritus sanctus
In fine hominis denudatio operum eius; indicat etiam in fine
hominis, reddi vnicuique secundum opera. nam ad hoc iudi-
cium illud, & denudatio operum, vt sequatur remuneratio.

DICES rursus, quando hæc scripta sunt, non dabatur re-
muneratio essentialis in die obitus, sed tantum requies in si-
nu Abrahæ; igitur per ista verba, *Facile est coram Deo in die
obitus reddere*, &c. solum deducitur, reddi in die obitus ius-
tis certam spem beatitudinis futuræ, & requiem in sinu A-
brahæ.

RESPONDEO, Ecclesiasticum, cum dicit, in die obitus
reddi remunerationem, intellexisse, reddi remunerationem,
quæ pro temporum diuersitate haberi poterat: & quia tunc
nondum cælum erat referatum, nunc autem à Christo refe-
ratum est; ex illius sententia sequitur, in die obitus, & tunc re-
quiem dari solitam iustis, & nunc veram felicitatem. hinc ni-
mirum Num. 35. Dominus iubet, vt post mortem Sacerdotis
magni omnes exules reuertantur ad patriam: hæc enim est fi-
gura rerum nostrarum, nam nos exules sumus, patria paradisi-
sus, Sacerdos magnus Christus, post cuius mortem iam patet
aditus Adæ filiis in cælum.

ALTERVM testimonium, & quidem longè clarius, est A-
postoli Pauli 2. Cor. 5. *Scimus quia si terrestris domus nostra
huius habitationis dissoluatur, adificationem ex Deo habebimus.*

mus, domum non manufactam, æternam in cælis. nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, que de cælo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, & non nudi inueniamur; nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eo quod nolimus expoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur quod mortale est à vita.

Nota PRIMO, illud; *Si terrestris domus nostra*; intelligi à quibusdam (vt Chrysostomus citat) de mundo hoc sensibili, quasi Apostolus dicat, si hic mundus peribit, non deerit nobis alius melior post resurrectionem. Sed hoc falsum est; nam communis Græcorum & Latinorum opinio pro domo hac terrestris accipit corpus hoc mortale, seu vitam præsentem corporalem: Et ratio est, quia in fine capitis superioris dixit Apostolus: *Si exterior homo noster corrumpitur, interior renouatur de die in diem.* Itaque, quod hîc dixit terrestris domum, ibi dixit hominem exteriorem. Præterea infra clarius dicit: *Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino.* vbi apertè vocat corpus, quod antea vocauerat exteriorem hominem, domum terrestris, tabernaculum, &c.

Nota SECUNDO, per domum æternam, & cœlestem, quam opponit Apostolus domui terrestris, intelligi à Patribus vel corpus immortale, vt à Chrysostomo, Theophylacto, Theodoro, Ambrosio, vel vitam æternam, id est, visionem Dei. Et sine dubio verior est posterior expositio, quæ est Photij apud Oecumenium, Anselmi, & S. Thomæ in hunc locum; nam in primis Apostolus ait de præsentis, si domus hæc terrena dissoluitur, habemus aliam æternam in cælo; debuisset enim dicere, si de corpore glorioso loqueretur, habebimus, non habemus; nam corpus immortale non habemus nunc in cælo.

PRÆTEREA Apostolus, cùm dicit, si hæc domus dissoluitur, habemus aliam, vult dicere, nõ est quod timeamus nobis domum defuturam vnquam; nam si hinc pellimur, habemus aliam: at si per domum cœlestem intelligit corpus immortale, non est verum nobis nunquam defuturam domum: deerit enim à die mortis vsq; ad diem resurrectionis. Præterea id ipsum vocat hanc domum cœlestem, quod paulò antè in fine capitis 4. vocauerat: *Æternum gloria pondus*; nam postquam dixerat: *Id enim, quod in præsentis est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum*

gloria pondus operatur in nobis; subiungit explicans: *Si enim terrestris domus, &c.* At per illud: *Aeterna gloria pondus*, omnes intelligunt ipsam essentialem beatitudinem.

DENIQUE, nisi Apostolus hinc per domum cœlestem, intelligeret beatitudinem, non bene concluderet paulò inferius: *Audentes igitur, & scientes quia dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino, audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad Dominum.* Nec enim sequitur; si hoc mortale corpus corrumpitur, habebimus aliud immortale post resurrectionem, ergo bonum est nunc mori, & peregrinari à corpore; immò contrarium sequitur, nimirum non esse bonum mori vsque ad diem resurrectionis, quia, etsi melius sit corpus immortale, quàm mortale, tamen melius est corpus mortale, quàm nullum. At, si per domum cœlestem, intelligamus beatitudinem, Apostoli argumentatio optima est, nimirum ista; si vita hæc mortalis perit, habemus statim aliam longè meliorem in cœlo, ergo bonum est citò mori in hoc mundo; vt citò viuamus in cœlo.

DICES, non videtur beatitudo posse vocari domus, non enim habet similitudinem cum domo, corpus autem habet, corpus enim reuera est domus animæ.

RESPONDEO, beatitudinem optimè dici domum, quia est tam magna, vt eam anima non capiat, & potius anima in illam intret, quàm illa in animam: hinc 1. Ioan. 3. dicitur: *Maior est Deus corde nostro.* Et quod dicitur Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multe sunt*; omnes intelligunt de variis gradibus beatitudinis. de hac domo dicitur etiam Matth. 26. *Intra in gaudium Domini tui.* Et hanc domum eleganter Apostolus opponit vitæ corporali, siue ipsi corpori propter tria. **PRIMUM** enim corpus ipsum vocat domum terrestrem, quia ex terra constat; vitam beatam vocat domum cœlestem, quia in cœlo inuenitur. ibi enim est sedes Dei, & ibi semper videtur tanquam Rex in decore suo. **SECUNDO**, corpus dicit esse domum, quæ dissoluitur, quia quotidie deficit magis & magis, illam autem vocat æternam, quia semper in eodem statu permanet: denique illam vocat non manufactam, insinuans, istam esse manufactam, quia nimirum corpus habemus opera hominum, qui illud generarunt, & cibo, ac potu alunt,

alunt, & sustentant: at illa domus cœlestis ab hominum opere non pender, sed à solo Deo manifestante seipsum nobis.

TERTIVM testimonium est paulò infrà: *Qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati eo, quod nolumus exproliari, sed superuestiri. audentes igitur, & scientes, quia dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino; per fidem enim ambulamus, & non per speciem, audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* N O T A Apostolum hîc docere duo desideria esse in nobis, vnum naturæ ad viuendum corporaliter, alterum gratiæ ad videndum Deum; & quidem homines pios vel le quidem vtrumque, si possint, implere simul; sed cum non possint, anteponeere desiderium gratiæ desiderio naturæ, & proinde appetere mortem corporis, vt possint cum Deo viuere: homines impios è contrario omnia referre ad vitam corporis, & desiderium naturæ.

Ex quibus deducitur euidentis argumentum pro sententia nostra; nam si non possemus videre Deum, nisi post resurrectionem, non diceret Paulus, se optare peregrinari à corpore, vt non peregrinetur à Domino. his enim verbis ostendit esse aliquem statum animæ, in qua peregrinetur à corpore, & non à Domino: at talis status non esset vnquam, nisi ante resurrectionem videretur Deus. nam in hac vita peregrinamur à Domino, sed non à corpore: in alia vita post resurrectionem non peregrinabimur nec à Domino, nec à corpore; ante resurrectionem autem oporteret necessariò peregrinari à Domino, & à corpore: quare vt detur status, in quo peregrinemur à corpore, sed non à Domino, de quo Paulus loquitur, necesse est vt ante resurrectionem, spiritus iustorum corpore soluti, Deum videant. N E Q V E etiam dici potest, Paulum loqui de quadam beatitudine imperfecta, quæ consistit in visione humanitatis Christi, & quodd peregrinari à Domino, sit peregrinari à præsentia humanitatis Christi. Siquidem sanctus Apostolus ait: *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino; per fidem enim ambulamus, & non per speciem.* Ex quo sequitur, vt è contrario non peregrinari à Domino, sit non ambulare per fidem, sed facie ad faciem videre speciem diuinæ pulchritudinis. Idem enim Apostolus quod hîc dicit: *Ambulamus per fidem non per speciem,* dicit 1. ad Corinth 13. *Videmus nunc per*

speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. At qui so-
lam videt Christi humanitatem, adhuc habet fidem, & est pe-
regrius & viator, vt omnes fatentur.

QVARTVM testimonium est Luc. 23. *Hodie mecum eris in
paradiso.* Vbi nota, paradysum dupliciter accipi in Scripturis,
vno modo pro horto quodam deliciarum corporalium, in quo
primus homo constitutus fuit antequam peccaret, de quo lo-
quitur Moses Gen. 2. & 3. altero modo pro gloria beatorum,
cuius prior paradysus figura fuit; & de hoc loquitur Paulus
Cor. 12. vbi se dicit raptum fuisse in paradysum. explicans enim
quid paradysus sit, dicit se raptum supra tertium cœlum.

EUTHYMIUS in hunc locum existimat (nimirum vt con-
firmet errorem suum) hinc Dominum loqui de paradiso terre-
stri; & idem etiam scribit, Dominum latroni non respondisse,
hodie mecum eris in regno meo, sed in paradiso; vt ostende-
ret aliud esse regnum, aliud paradysum. Et quia poterat ali-
quis obiicere, Christum dixisse: *Mecum eris in paradiso;* & ta-
men Christus non est in paradiso terrestri, sed cœlesti; respon-
det Euthymius, Christum esse vbique vt Deus est, & proinde
esse cum latrone, aliisq; Sanctis in paradiso terrestri, & simul
cum Angelis in paradiso cœlesti.

Hæc expositio sine dubio potest, ac debet reiici. PRIMVM,
paradysus terrestris est locus deliciarum corporibus, non ani-
mabus; quid enim prodest animabus abundare pomis, her-
bis, aquis, ceterisque rebus terreni illius paradisi? Christus au-
tem promittens latroni paradysum, promisit hortum delicia-
rum ipsi conuenientem, id est, spiritualem.

SECUNDO, voces Testamenti noui cum ambiguae sunt,
potius accipi debent, vt sumuntur in aliis locis Testamenti
nouo, quam vt sumuntur in Testamento veteri, sed vox ista
paradysus in Testamento nouo accipitur pro paradiso spiri-
tualis, vt patet 2. Cor. 12. igitur & Luc. 23. pro spiritali paradiso
accipienda est.

TERTIO, Christus promisit latroni consortium suum, cum
ait: *Mecum eris in paradiso.* Christus autem non terrestrem,
sed cœlestem paradysum introiuit. nec valet responsio Euthy-
mij; nam eo modo, quo Christus est vbique, erat cum latrone
etiam in hoc mundo, cum adhuc latrocinia exerceret, & ni-
hil ei Christus noui promississet.

Iam verò THEOPHYLACTVS nomine aliorum refert, & refellit duas alias expositiones ad hunc locum. PRIMA est quorundam, qui dicebant, latroni promissum fuisse paradysum cœlestem, sed dandum post resurrectionem: dixisse autem Christum, *hodie eris*, propter certitudinem rei futuræ, quomodo Prophetæ sæpe exprimunt res futuras per tempus præsens, aut præteritum: vt, cum Dominus dicit: *Qui non credit, iam iudicatus est*. SECUNDA est, illud, *hodie*, coniungendum cum, *dico*, non cum, *eris*, hoc modo: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso*.

Sed neutra est solida; non PRIMA, tum quia non oportet recurrere ad figuras, & relinquere propriam verborum significationem, nisi quãdo alioqui absurditas aliqua sequeretur; tum etiam, quia ista non sunt verba Prophetica, vt oportuerit ea velari obscuritate, sed continet simplicem promissionem, & proinde simpliciter intelligenda sunt. neque eo loco, *qui non credit iam iudicatus est*, accipitur præteritum pro futuro: non enim vult Dominus dicere, certò iudicabitur, sed verè iam iudicatus est, & condemnatus à seipso, cum nolit eam idem amplecti, per quam saluus esse posset.

SECUNDA expositio est planè ridicula. Quorsum enim Dominus diceret; Amen dico tibi, hodie? nõne videbat latro, Dominum loqui illa die? Præterea, quis non videt per illud aduerbium, *HODIE*, responderi ad illud aduerbium *QUANDO*, quod latro posuerat? latro dixerat: *Memento mei, quando veneris in regnum tuum*. Dominus respondet, hodie erit illud quando, proinde, hodie mecum eris in regno, & paradiso meo. Vera ergo expositio est Theophylacti, Ambrosij, Bedæ, & aliorum, qui per paradysum intelligunt regnum cœlorum. ne fortè enim latro per regnum intelligeret aliquid humanum, Christus declarauit, regnũ suum esse paradysum, id est, summam & sempiternam felicitatem.

QUINTVM testimonium Ephes. 4. *Christus ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatẽ*. Quo in loco per vocem, *altum*, non potest intelligi nisi summũ cœlum. etsi enim quidam intelligunt crucem, tamẽ Paulus se exponit paulò infra, cum ait: *Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos*. Porro nomine captiuitatis, quam secum duxit in cœlum,

quid potest intelligi, nisi multitudo sanctarum animarum, quas ex limbo ad cœlum euexit, vt Ambrosius exponit?

DICES, non sequitur, Sancti sunt in cœlo, ergo vident Deum. RESPONDEO, rectè sequi; nam per cœlum intelligimus sedem, & quasi aulam regiam Dei, vbi Deus semper videtur; nam Isaia 66. dicitur: *Cœlum mihi sedes est.* Et Matth. 5. *Nolite iurare per cœlum, quia thronus Dei est.* Et Matth. 18. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei.* Et in orat. Domin. dicimus: *Pater noster, qui es in cœlis.* Tamen si enim Deus vbique sit, tamen propriè in cœlo esse dicitur, quia per sui manifestationem illic se præsentem ostendit, & cernitur ab iis, qui digni sunt cœlesti illa sede. Vnde eleganter Cyrillus catech. 9. dicit, cœlum esse velum Deitatis, quo nobis videlicet, qui sumus extra velum, absconditur Deus. Immo beatus Paulus Hebr. 9. comparat ingressum Christi in sanctuarium cœleste, cum ingressu Sacerdotis intra velum in sancta Sanctorum, indicans idem esse cœlum respectu diuinæ essentia, quod erat velum respectu arcæ Testamenti. & certè animabus Sanctorum; si non videant Deum, parum videtur referre vtrum in cœlo isto materiali, an in terra, vel in alio loco sint.

SEXTVM testimonium Philip. 1. *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* At si animæ seruantur in aliquo loco extra cœlum, frustra hoc desiderabat Paulus, Christus enim in cœlis est.

SEPTIMVM testimoniũ Hebr. 9. *Hoc significante Spiritu sancto nondum propalata esse Sanctorum viam adhuc priore tabernaculo habente statum.* Quod exponunt Primasius, Anselmus, Theophylactus, OEcumenius in hũc modum, quod in sancta Sanctorum non possent ingredi Sacerdotes, nec populus: significabat toto tempore Testamenti veteris non fuisse apertam viam ad cœlum, & idè etiam iustissimos quosque ad inferos descendisse: quia non poterant simul vigere figura & figuratum. At posteaquam Christus perripit velum tabernaculi, & figuræ cessauerunt, iam propalata est via Sanctorum ad sanctuarium cœleste.

OCTAVVM testimonium Hebr. 12. *Non accessistis ad montem Syon, &c. sed ad Syon montem & Hierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Spiritus iustorum perfectio-*

perfectorum, &c. Hic (vt rectè Anselmus exponit) describitur Ecclesia triumphans, & in ea dicuntur esse tāquam ciues, primū Angeli, deinde animæ primitiuorum, id est, eorum, qui primi crediderant, & iam mortui fuerant, vt Iacobi Apostoli, Stephani, & aliorum: qui dicuntur conscripti in cœlis, quia sunt adscripti & cooptati cum Angelis in ordinem ciuitium cœlestium. quomodo dicebantur Romæ senatores Patres conscripti. Nisi fortè magis placeat per Ecclesiam primitiuorum in cœlis conscriptorū, intelligi animas Patriarcharum, & Prophetarum cum Christo regnantium: per spiritus autem perfectorum, animas Apostolorum & Martyrū. Semper tamen eadem est sententia, iam nunc spiritus sanctorum hominum beatos esse, ea beatitudine, qua sancti Angeli soli antea fruebantur.

NONVM testimonium est in lib Act. cap. 7. vbi Stephanus moriturus vidit cœlos apertos, & gloriam Dei, Christumque stantem à dextris Patris. Cur autem hoc vidit, nisi vt intelligeret, sibi cœlum patere, & se statim à Domino recipiendum in illam gloriam? Id enim ille intelligens exclamauit: *Domine Iesu, suscipe spiritum meum.*

DECIMVM testimonium est cap. 6. Apocalypsis, vbi dantur Martyribus singulæ stolæ albæ, quæ gloriam animæ significant; nam alteram stolam, id est, gloriam corporis post resurrectionem habebunt; vt exponunt Gregorius in 4. Psal. pœnitentialem, & Beda, Haymo, & Anselmus in hunc locū: nec non B. Augustinus serm. 4. de festo innocentium.

VNDECIMVM est cap. 7. vbi de istis dicitur: *Hi, qui amicti sunt stolis albis, sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius.* Ex quo habemus illos verè esse in cœlo, & videre Deum. Quid enim significat esse ante thronum Dei, nisi habere Deum in conspectu, eumque cernere?

Atque hinc solui potest argumentum SECVNDVM; nam ad primum locum contra adductum respondeo dupliciter; ac PRIMVM, vt Chrysostomus in cap. 20. Matth. monet, parabolas non oportere ex omni parte quadrare, sed solū considerandum esse scopum; multa enim dicuntur non ad significandum aliquid, sed solū, vt narratio integra videatur. quemadmodum & culter ad scindendū factus est, nec tamen ex omni parte scindit. alioqui, quomodo operarij accipien-

tes

res denarium murmurabant? nunquid erit murmur in cœlo? Et cur dominus dixit? *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Num erit in cœlo oculus nequam? quomodo etiam fieri potest, ut merces prius sit reddita vltimis, quàm primis, cum constet omnes simul electos eadem sententia donandos regno cœlorum? Solùm ergo ex parabola illa de operariis habemus, minori tempore Patres noui Testamenti laborare, quàm fecerint Patres Testamenti veteris, & tamen ad eandem beatitudinem peruenire: vel certè eos, qui conuertuntur in senectute breuiorè laborem habere, quàm eos, qui in adolescentia, & tamen posse non minus præmium adipisci.

Possumus etiam SECVNDO respondere, si velimus illam partem esse significatiuam, qua dicitur, ad vesperam vocatos esse omnes operarios, & simul omnibus redditam esse mercedem; dicemus enim per vesperam significari futurum generale iudicium, quo publicè reddatur omnibus perfecta merces: quod tamen iudicium non excludit particularia Dei iudicia, quibus in obitu vniuscuiusque redditur singulis priuatim pars mercedis.

Ad SECVNDVM locum ex Paulo, qui ait, Patres non accepisse repromissiones, sed suo tẽpore accepturos, dico tria. PRIMO, per repromissionem posse intelligi Christi incarnationem, ut exponit Primasius, id enim Deus promiserat sapissimè Patribus Abraham, Isaac, Iacob, Dauidi; vnde Dominus ait: *Multi Reges & Propheta voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt.*

SECVNDO dico, per repromissiones posse intelligi beatitudinem animæ; & tunc conferri homines Testamenti veteris, cum hominibus Testamenti noui, ut sensus sit; illi antiqui Sancti mortui sunt, non accepta repromissione vitæ æternæ, ut non præuenirent nos, sed expectauerunt vsque ad Christi aduentum, ut eam repromissionem nobiscum, id est, cum Sanctis Testamenti noui acciperent. Et fauet huic expositioni textus Græcus: *ἐκ ἐχομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν*, non acceperant repromissionem, id est, nunc quidem acceperunt, sed ante hac nondum acceperant.

TERTIO dico, per repromissionem intelligi perfectam beatitudinem corporis & animæ, quam illi adhuc non habuerunt,

erunt, ne sine nobis habeant. quæ quidem est communis Patrum expositio in eum locum, & Augustini tract. 49. in Ioannem. Notanda sunt autem illa verba: *Ne sine nobis consummarentur.* Non enim ait, ne sine nobis remunerarentur, sed ne sine nobis consummatam mercedem non modò animæ, sed etiam corporis acciperent.

Ad TERTIUM locum ex epist. Ioannis respondeo, illud, *cum apparuerit*, nõ significare, cum apparuerit Christus, sed cum apparuerit, quid erimus, vt patet ex superioribus. Dixerat enim, *nondum apparuit, quid erimus*, ac deinde subiicit, *scimus enim, quia cum apparuerit*, nimirum, quid erimus, *similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.* Itaque illud, *similes ei erimus*, significat, similes Christo erimus coram oculis totius mundi. videbunt enim nos in nubibus Christo assidentes, ac similes illi quoad externam gloriam corporis. quæ gloria ex eo nascetur, quod videbimus eum sicuti est; nõ videre Deum, est beatitudo animæ, ex qua nascitur gloria corporis. Est autem similis hic locus, vt Beda etiam monet, illi loco Pauli: *Mortui estis, & Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo; cum autem apparuerit Christus Vita vestra, tunc & Vos apparebitis cum ipso in gloria,* Coloss. 3. Quare nõ colligitur ex verbis Ioannis, sanctos homines non visuros Deum ante diem iudicij, sed solùm ante eum diem non esse eorum gloriam toti mundo manifestandam.

Ad QUARTUM ex Apocalypsi, dico, per altare, sub quo sunt animæ, non posse intelligi aliquem locum extra cælum; nam in capite septimo habemus, istas animas amictas stolis albis esse ante thronum Dei, Deoque in templo eius, id est, in cælo seruire, die ac nocte.

Tres ergo sunt Catholicæ expositiones. PRIMA Bedæ, illud, *Sub altari*, coniungi cum *interfectorum*, hoc modo: *Vidi animas interfectorum sub altari*: per altare autem intelligi Christum, vt sensus sit; *Vidi animas interfectorum sub altari*, id est, sub testificatione nominis Christiani: quomodo 2. Machab. 7. dicuntur Machabæi occisi sub Testamèto Dei, id est, pro Testamento Dei.

SECUNDA, eiusdem Bedæ, Primasij, & Haymonis, illud, *sub altari*, coniungi cum *Vidi*, sed per altare intelligi secretum intellectuale, vnde procedit thimiama laudis diuinæ. Sicut

Sicut enim in tabernaculo erat arca, & ante arcam altare aureum thimiamatis, ita in cœlo, tabernaculo non manu facto, est arca humanitatis Christi, in qua residet diuinitas: & ante eam est altare aureum, vnde procedit perpetuum thimiam laudis diuinæ, & precum. Et notat HAYMO, quod sicut in tabernaculo materiali, inter altare aureum, & arcam, erat velum, quod fractum est in morte Christi: ita quoque durante Testamento veteri, animæ Sanctorum erant sub altari, sacrificantes Deo hostias laudis, sed velum erat inter eas, & Deum, at fracto velo per Christum, iam altare est coniunctum arca, & nihil est in medio. Dicuntur autem animæ esse sub altari isto, non autem ad altare, ad significandum secretum illud celeste, quod non solum oculi, sed nec mentes nostræ penetrare possunt. quis enim capiat, quomodo animæ sint ante Deum, eiq̃ue ministrent in cœlo?

TERTIA, est Anselmi, qui docet, per altare intelligi Christum. Sacrificia enim Sanctorum, siue laudis, siue orationum, non placent Deo, nisi super hoc altari ponantur, id est, per Christum offerantur. Dicuntur autem animæ sub Christo esse, non quia Christus sit illis quasi paries adumbrans, & impediens, quod minus Deum videant, vt B. Bernardus videtur exposuisse, sed sub Christo esse dicuntur, quia illo inferiores sunt loco, & dignitate; & quia sub Christi patrocinio, & protectione vicerunt, & illi referunt accepta sua præmia.

CAPVT IV.

Eadem veritas ex Græcis Patribus confirmatur.

SEQVITVR nunc, vt post Scripturas sacras, proferramus etiam testimonia Patrum, ac primùm Græcorum, ne recentiores Græci existiment, veterum testimonio errorem suum se posse defendere.

PRIMVS, IGNATIVS in epistola ad Romanos dicit, se per martyrium proficisci de mundo ad Deum. Et rursus ait: *Aqua viva manens in me, intrinsecus mihi dicit, Veni ad patrem*